

*A magvető**

A példabeszédek vagy hasonlatok képei közül központi szerepe van a magvető alakjának. Nemcsak azért, mert ez a kép mindhárom szinoptikusnál előfordul (Máté 13,3-tól, Márk 4,3-tól és Lukács 8,4-től kezdve) –, hogy János miért nem említi annak megvan a mélyebb oka –, és nem is csak azért, mert e kép körül számos lényeges kijelentés fordul elő a királyságra vonatkozóan, hanem azért is, mert az Úr maga is alapvető példázatnak mondja: „Nem értitek ezt a példázatot? Akkor mi módon értitek meg a többit?” Mivel ez a példázat összefoglalja a királyság legfontosabb vonásait, álljon itt a magvető története teljes hosszában a *Márk evangélium* – a legtömörebb változat – szerint (Márk 4,2-25).

„És sokat tanítja vala őket példázatokban, és ezt mondja vala nékik tanításában: Halljátok: Ímé, a magvető kiméne vetni. És lőn vetés közben, hogy némely az út mellé esék, és eljövén az égi madarak és megevék azt. Némely pedig a köves helyre esék, ahol nem sok földje vala, és hamar kikele, mivel nem vala mélyen a földben. Mikor pedig fölkel a nap, elsüle, és mivelhogy nem vala gyökere, elszárad. Némely pedig a tövisek közé esék, és felnevekedének a tövisek és megfojták azt, és nem ada gyümölcsöt. Némely pedig a jó földbe esék; és ad vala nevedő és bővölködő gyümölcsöt, és némely hoz vala harminc annyt, némely hatvan annyt, némely pedig száz annyt. És monda nékik: Akinek van füle a hallásra, hallja. Mikor pedig egyedül vala, megkérdezék őt a körülötte lévők a tizenkettővel együtt a példázat felől. Ő pedig monda nékik: Néktek adatott, hogy az Isten országának titkát tudjátok, ama kívül levőknek pedig példázatokban adatnak mindenek, Hogy nézván nézzenek és ne lássanak; és hallván halljanak és ne értsenek, hogy soha meg ne térjenek és bűneik meg ne bocsáttassanak. És monda nékik: Nem értitek ezt a példázatot? Akkor mi módon értitek meg majd a többi példázatot? A magvető az Igét hinti. Az útfélen valók pedig azok, akiknek hintik az Igét, de mihelyest hallják, azonnal eljő a Sátán és elragadja a szívökbe vetett igét. És hasonlóképpen a köves helyre vetettek azok, akik mihelyest hallják az igét, mindjárt örömmel fogadják, De nincsen őbennük gyökere, hanem ideig valók; azután ha nyomorúság vagy háborúság támad az ige miatt, azonnal megbotránkoznak. A tövisek közé vetettek pedig azok, akik az igét hallják, De a világi gondok és a gazdagság csalárdsága és egyéb dolgok kívánsága közbejövén, elfojtják az igét, és gyümölcstelen lesz. A jó földbe vetettek pedig azok, akik hallják az igét és beveszik, és gyümölcsöt teremnek, némely harminc annyt, némely hatvan annyt, némely száz annyt. És monda nékik: Avagy azért hozzák-é elő a gyertyát, hogy véka alá tegyék, vagy az ágy alá? És nem azért-é, hogy a gyertyatartóba tegyék? Mert nincs semmi rejtett dolog, ami meg ne jelentetnék; és semmi sem volt eltitkolva, hanem hogy nyilvánosságra jusson. Ha valakinek van füle a hallásra, hallja. És monda nékik: Megjegyezzétek, amit hallotok: amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek néktek, sőt ráadást adnak néktek, akik halljátok. Mert akinek van, annak adatik; és akinek nincs, attól az is elvétetik, amije van.“

A magvetőről szóló példázatot és magyarázatát általában a prédikálás, a misszionáriusi tevékenység képeként szokták értelmezni. Akik így fogják fel, azoknál a mai napig sem hullott jó földbe az ige. Mert ha ez ilyen egyszerű lenne, akkor nem figyelmeztetné mindhárom evangélium a tanítványokat a különleges felelősségre: „Néktek adatott, hogy az Isten országának titkát tudjátok...” (Márk 4,11). Ez a feltétele, hogy megértsék a példázatot – maguknak a tanítványoknak is igen magas követelmény. Semmi szükség nem lenne erre, ha a példázat a prédikációra vonatkozna. A tanítványok nem értik meg a példázatot; Máténál ugyan

* G. Kühlewind: *Isten országa - Az Újszövetség látomása a jövőről* c. könyvéből. Böszörményi László fordítása.

a kérdés úgy hangzik (Máté 13, 10): „Miért szólasz nékik példázatokban?“, de a másik két evangéliumban kifejezetten a kép értelmét kérdezik (Márk 4,10, Lukács 8,9), és Máténál is válaszul a „magyarázat“ következik.

Máténál és Márknál közvetlenül a magvető képe után példázatok következnek a királyságról, Lukácsnál valamivel később; de mindhárom szinoptikus könyvben a magvető alakja a királyság első képe. Ez magyarázza, miért ad hozzá értelmezést az Úr, miért tölt be kulcsszerepet a példázatok között, és miért találunk a környezetében egész sor kijelentést, amelyek részben a példázatok használatára, részben magára a királyságra vonatkoznak. A magvető példázatán kívül még egyhez kapcsolódik „értelmezés“ (Máté 13,24-30), ez is „magot vetőről” szól. Világosan kell látnunk, hogy – legalábbis a mai ember számára – maguk a magyarázatok is további megvilágításra szorulnak. Az *Újtestamentum* tulajdonképpen csak a magvető képét írja le két különböző módon, noha, amint Márk 4,33-34-ben olvashatjuk: „sok ilyen példázatban hirdeti vala nékik az igét, úgy, amint megérthetik vala. Példázat nélkül pedig nem szól vala nékik; maguk közt azonban a tanítványoknak mindent megmagyaráz vala.“ Az „Ige“ itt nyilvánvalóan az „Ige a mennyeknek országáról“ (Máté 13,19). A „megmagyaráz“ szót a görög szövegben az *epilýein* (feloldani) ige fejezi ki. Ez a szó nem alkalmas az elhangzott „magyarázatok“ leírására, mert azok maguk is példázatok vagy legalábbis rejtélyek. Ez elvezet ahhoz az alapvető kérdéshez: egyáltalán mi a kapcsolata a tanítványoknak és a kívülállóknak a példázatokban való beszédhez?

...

Az őspéldázat

„Nem értitek ezt a példázatot? Akkor mimódon értitek meg majd a többit?” Ez a mondat próbaköként állítja a magvetőről szóló példázatot, amely a királyságra vonatkozó összes példázat prototípusává válik. Ezt a következőképpen kell érteni: az elvetett mag maga a példázat, és akinek a szívében kicsírázik, az érti meg ezt a példázatot, és az összes többit is. A példázatot meg kell valósítani ahhoz, hogy megértsük – a saját sorsát írja le: el is veszhet, és jó földbe is hullhat. A mag sorsa a földtől függ. Ez az Ég és a Föld, a felső és az alsó világ viszonyának új vonása. A fönről adott nem adódik többé *teljes egészében*, lentről befogadó készségre, „jó földre” kell találnia.

A példázat fent leírt jellegét így is összefoglalhatjuk: önmagát jelenti. Minden kép, minden idea önmagát érti meg, önmagát valósítja meg – jó esetben. Ez persze csakis új ideára vonatkozhat: egy mag csak egyszer hajthat ki, és egy növényt nem lehet elvetni. A mindig új vetésről van szó, az ösképeségről, hogy mindig létrehozhatunk vagy megérthetünk valami újat. A képben a magvető szunnyadva élőt vet szunnyadva élőbe – a Föld is él –, és ez megteremti annak a lehetőségét, hogy, ha nem vész el a vetés, mindketten fölébredjenek. A vetés háromféleképpen vészhet el: mert terméketlen a föld, mert megfojtja a növényi vagy felfalja az állati világ. A negyedik rész a jóra kész szívbe hull, és ott megfog – az emberi énben. Mert a „magyarázat” első és alapvető mondata így szól: A magvető az Igét hinti – a Logoszt. A Logoszt csak én-tudatos lény tudja befogadni, olyan valaki, aki szavak forrása tud lenni – és a szavak a Logoszból származnak. A háromféle elvesztés a lélek azon három rétegének felel meg, amelyekben nem tud növekedni a szó.

„Az út mellé”¹ esik egy rész, és megeszik a madarak – azt a logoszerőt, amelyik nem az utat szolgálja, elviszi az ördög, a gonosz. Az „útnak” kettős jelentése van: egyrészt az ember útját jelenti a tökéletesedés felé (Máté 22,16; Márk 12,14; Lukács 20,21, és mindenekelőtt János 14,6: „Én vagyok az út, az igazság és az élet”); másrészt a világ útját a herakleitoszi logosztan alapján, az őstüztől a végső tűzig. Ami e két utat elkerüli, a gonosz zsákmánya lesz, amely ezáltal növekszik. Ez szellemi erőink sorsának is a képe, belőlük képződik a tudatalatti, ha nem

¹ „Mellé” görögül *para*; ugyanaz az az előtag, amely a „parabola”-ban, a példázatban előfordul.

megfelelő módon használjuk őket. A lélek „köves helye” a kiszikkadt gondolatiság, ahol a szó nem talál termő érzékenységre. „Tövisek közé” kerül a szó, ha az életteli érdeklődést a szellemi életen kívül eső célok foglalják el.

De ha a logoszcsírárt csak én-tudatos lény fogadhatja be, akkor újabb látszólagos paradoxon előtt állunk. Mert csak logoszra képes lény lehet én-tudatos, tehát akinek „én”-je van, abban már benne lakik a Logosz. Ezzel a megtestesülés misztériumához érkezünk, amelyben a Logosz „testté” (pontosabban: hússá) lesz, vagyis beköltözik az emberi lélek gyenge, bukott, bűnös részébe – míg annak szellemi egében mindig is jelen volt. Jánosnál a magvető képe helyett ez áll (János 1,14): „*És a Logosz hússá lett és bennünk ütötte fel sátrát.*”² Hússá, amiről az előző versszakban azt olvassuk, hogy Isten gyermekei nem születhetnek belőle.³ János magas-beszédben mondja ki azt, amit a többi evangélista a magvető példázati képével fejez ki. Nem csoda, hogy nála nem fordul elő a kép. A szó teremtette a kész világot, a természetet, amihez részben az ember teste is hozzátartozik (részben, mert az én saját felelősségi körébe vonja a testet). Az emberben lakó logosz azonban nem kész szó, mint a természetben, hanem szó-forrás, mint maga a Logosz. Ezért szerepel a példázatban egy gyümölcsöt ígérő, de még ki nem hajtott mag képe, amely jó földben harmincszoros, hatvanszoros, százszoros termést hozhat. Romolhatatlan mag, ahogy Péter leírja (Péter közönséges I. levele, 1,23-25): „Mint akik újonnan születettek nem romlandó magból, de romolhatatlanból, Istennek *igéjéből*, amely él és megmarad örökké. Mert minden *hús* olyan, mint a fű, és *a hús* minden dicsősége olyan, mint a fű virága. Megszáradt a fű, és virága elhullt: De az Úr beszéde megmarad örökké.”⁴ Ez pedig az a beszéd, amely néktek hirdettetett.”

A teremtésben rejtőző kész, lezárt, és az emberben kezdettől fogva „lakozó” (megmaradó: a görög *ménein* ige mindkettőt kifejezi) Szó közötti különbség érzésében nyilvánult meg a zsidóság és a pogányság közötti alapvető ellentét, mert utóbbiak nem érezték ezt a különbséget, legalábbis nem olyan élesen, mint az *Ótestamentum* népe, amely Mózes óta az „Én-vagyok”-lényre irányította, vagy kellett volna, hogy irányítsa figyelmét (ami maga az én ereje). A sztoikusok az ószövetségihez hasonló mértékben élték át ezt a különbséget.⁵

A Logosz növekedése az emberi lélekben – Herakleitosz ismert mondatának („A léleknek Logosza van, önmagát növelő”²⁹) értelmében – a képesség, hogy mindig újat és mindig-újat hozzon létre, „gyümölcsöt teremjen”, szélsőségesen szólva, a folyamatos teremtés képessége – nem ezt jelenti-e vajon a Mennyek vagy Isten országa?

A Logosz kétszer, kétszeresen van jelen az emberben. Ezzel válik lehetővé a tudati lélek⁶ kialakulása, amely képessé teszi az embert arra, hogy rálásson a tudatára. Ezzel megnyílik számára az a lehetőség is, hogy felfedezze magasabb lényét, igazi „Én”-jét, és benne a Logosz jelenlétét kezdettől fogva, a veleszületett képességben, hogy értelmet, jelentést találjon az érzékleti jelek mögött, hogy ezeket egyáltalán jeleknek tekintse, hogy észrevegye a Logosz jegyét a nyelvekben, a gondolkodás adott „hogyan”-jában, hogy a jó, az igaz és a szép

² Károlinál: „És az Ige testté lett és lakozék miközöttünk.”

³ Károlinál (János 1,13): „Akik nem vérből, sem a testnek akaratából, sem a férfiúnak indulatjából, hanem Istentől születtek.”

⁴ Ézsaiás 40, 8-10: „És hallám az Úrnak szavát, aki ezt mondja vala: Kit küldjek el és ki megyen el nekünk? Én pedig mondek: Ímhol vagyok én, küldj el engemet! És monda: Menj, és mondd ezt e népek: Hallván halljatok és ne értsetek, s látván lássatok és ne ismerjete; Kövérítsd meg e nép szívét, és füleit dugd be, és szemeit kend be: ne lásson szemeivel, ne halljon füleivel, ne értsen szívével, hogy meg ne térjen, és meg ne gyógyuljon.”

Valamint 115. zsoltár, 4-8: „Azoknak bálványa ezüst és arany, emberi kezek munkája. Szájok van, de nem szólnak; szemeik vannak, de nem látnak; Füleik vannak, de nem hallanak; orruk van, de nem szagolnak; Kezeik vannak, de nem tapintanak, lábaik vannak, de nem járnak, nem szólnak az ő torkukkal. Hasonlók legyenek azokhoz készítők, és mindazok, akik bíznak bennök!”

⁵ Lásd a *Der Logos im Menschen (A Logosz az emberben)* című fejezetet W. Kelber: *Die Logoslehre* című könyvében; Stuttgart, 1976.

²⁹ *Hérakleitosz műzsaí vagy a természetről*; Helikon Kiadó, 1983; a fordítás Kerényi Károly irányításával történt.

⁶ Vö: a *Das Leben der Bewußtseinsseele (A tudati lélek élete)* című fejezettel, G. Kühlewind: *Das Licht des Wortes* című könyvében; Stuttgart, 1984.

racionalitás fölötti ideájában *meqlássa* magát a Logosz ideáját. A Logosz azért vált testté, hogy az egész emberiség megismerhesse, ne csak a kiválasztottak. Erre utal János 10,14: „Én vagyok a jó pásztor; és *megismerem* az enyéimet, és engem is *megismernek* az enyéim.”

A Logosz a logika közönséges értelmében nem nevezhető fogalomnak. Ezt az ideát nem lehet gondolni, mert általa gondolkodunk. Már Szókratészt, és az összes őt követő gondolkodót is a testté válás tette képessé földi, logikus gondolkodásra, a Logosz által előrevetett árnyék vagy fény által. Ez a gondolkodás azonban még élő, életteli, az elmúlt másfél században általánossá vált tudományos-technikai gondolkodásához képest. Még meg tudja ragadni a Logosz élő ideáját. „Ahol a gondolkodás megragadja az életet, az élet is megragadja a gondolkodást.” – Wilhelm Kelber szép mondata megvilágítja ezt a gondolkodást, amely az alsó, a „húsban” lakozó Logoszból táplálkozik; egyszersmind, mivel a tudatalatti még nem alakult ki, romlatlan, szinte zavartalan kapcsolata van a felső, az emberi lélek tudatfelettijében élő Logoszhoz. Ilyen találkozásból származik például Herakleitosz logosztana. A szó-jelleget, jel és jelentés kettősségét láthatjuk a „tűz” képének összefüggésében a jelentéssel, a kép értelmével, a „Logosszal”. A kép a régebbi, imaginatív tudathoz tartozik, a „Logosz” ideája az élő, intuitív gondolkodáshoz, amely megtapasztalhatja jelentését. Az átlátszóvá vált képen keresztül *meqlátjuk* a jelentést.

„A magvető az ígét hinti” (Márk 4,14); „A mag az Isten beszéde [logosza]” (Lukács 8,11) – de ki veti el, ki a magvető? És a vetésnél a mag mindig többes számban értendő. Ez elvezet a *logos spermatikos* sztoikus ideájához, a Logosz, „amely magként működik” (W. Kelber). A két kérdésre – ki a magvető, és mit jelent a logosz többes száma – közös a válasz. Egy idea megtapasztalásában az egység átélése az eredeti élmény: az archetipikus idea maga az alkotó elv, amely különböző szinteken és formában, további rész ideákban és dolgokban megsokszorozódik, anélkül, hogy elvesztené eredeti egységét. A növény ősideája a növény családok ideáira bomlik, ezek az egyes növényfajokéra, ezek pedig a nagyszámú, az érzékelés számára is megjelenő egyedi növényre. Mindegyik részesül az ősnövény ideájából, mindegyik a növényiség ősideájának jele.

De ha az emberi szellemről van szó, mint a magvetőről szóló példázatban, akkor a Logosz maga veti önmagát az emberek szívébe, anélkül, hogy egyediségét feladná. A logosz az emberben Logosz-lénnyé tud növekedni. A többes szám titkán keresztül érthetjük meg, hogyan válhat a Logosz egyszeri hússá válása *egyetlen* emberi testben, és ennek a testnek az általa történő egyszeri feltámadása minden ember számára példaképpé és csíraszerűen, sokszorozódásra képesen érvényessé: ez a *logos spermatikos*, a sokszorozódásra képes példakép. Ez megadja a választ a magvető utáni kérdésre is: a testté válásban a Logosz önmagát veti. Mert amit a fény teremt, az maga is fénnel áthatott – a szem. A Logosz, aki a teremtő erő maga, csak önmagához hasonlót teremthet, minden más csak az ahhoz vezető út. Ezért nevezik őt először születetnek („elsőszülöttnak”; Pál levele a rómaiakhoz 8,29).

A magvető képe nemcsak a többes szám szellemi-nyelvtani kérdését érinti, hanem az alany-tárgy viszonyt is. A megismerésben az alany „homeopatikuss” mértékben azonossá válik a tárggyal, és ebben éppoly kevésbé van dualitás, mint az alkotás pillanatában. De ha az alkotás, a teremtés megtörtént, és eltávolodott, elidegenedett a teremtőjétől, akkor neki is, másoknak is tárggyá válik, amíg csak valaki magához nem emeli, alannyá nem teszi ismét egy pillanatra az értésben. A – szélsőséges értelemben vett – participáló tudat nem ismert dualitást, az érzékeléssel együtt adódott az idea, gondolkodásra nem volt szüksége. Valami új jelenség felvételében, vagy a gondolkodás jelenléti pillanatában, csírájában lejátszódik egy pillanatra az újfajta, énnel áthatott participáció – általában anélkül, hogy tapasztalnánk, az esetek nagy részében még csak nem is sejtjük. A meditatív tudatban kiterjed az illékony pillanat – az ember *megmarad*, „lakozik” az értés, az intuíció villámfényében.